

**IZAZOVI I KOMPLEKSNOST NORMATIVNOG UREĐENJA
EUTANAZIJE I POTPOMOGNUTOG SAMOUBOJSTVA**

**CHALLENGES AND COMPLEXITY OF THE NORMATIVE
REGULATION OF EUTHANASIA AND ASSISTED SUICIDE**

Pregledni znanstveni članak

Dr. sc. Ninoslav Gregurić-Bajza*

Melanija Dijanić*

Sažetak

Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo su zasigurno fenomeni koji u današnje vrijeme izazivaju niz kontroverzi, diskusija i dvojbenih gledišta u mnogim područjima znanosti. S obzirom na njenu kontroverznost, o eutanaziji postoje razna i različita etička, teološka, politička, medicinska i posebice pravna gledišta. Rasprave o njezinoj univerzalnoj dekriminalizaciji i pravnoj regulaciji polaze prvenstveno od temeljnih ljudskih prava i zaštite tih prava u brojnim međunarodnim i nacionalnim pravnim dokumentima, počevši od Opće deklaracije UN-a o ljudskim pravima, Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europske konvencije protiv mučenja i drugog okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, prakse Europskog suda za ljudska prava pa sve do nacionalnih ustava i zakona. U spomenutim se dokumentima pravo na život postavlja se kao protuteža pravu na eutanaziju i potpomognuto samoubojstvo. Slijedom toga, u svijetu postoje različita pravna rješenja fenomena eutanazije i potpomognutog samoubojstva, počevši od onih legislativa koje ih uopće normativno ne uređuju ili ih tretiraju kao kaznena djela pa do onih koje su ih svojim pravnim rješenjima dekriminalizirale i de facto legalizirale. S obzirom na brojne dvojbe vezane uz ovaj fenomen i s obzirom da je u biti eutanazije sam ljudski život i zaštita temeljnih ljudskih prava i sloboda čovjeka, nerealno je očekivati skorou i univerzalnu pravnu regulaciju ovoga fenomena. U radu se početno

---

* Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić, V. Novaka 23, 10 290 Zaprešić, Republika Hrvatska; e-mail: nbajza@bak.hr

* Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić, V. Novaka 23, 10 290 Zaprešić, Republika Hrvatska; e-mail: melanija.dijanic@bak.hr

objašnjavaju pojmovi eutanazije i potpomognutog samoubojstva, a nastavno se daje kratki usporedni prikaz normativnog uređenja eutanazije i potpomognutog samoubojstva u nekim državama Europske unije. Temeljni dio rada usmjeren je na analizu normativnog uređenja ovoga fenomena u Republici Hrvatskoj i stavove anketiranih hrvatskih građana o tome treba li i u Republici Hrvatskoj dekriminalizirati i legalizirati eutanaziju i medicinski potpomognuto samoubojstvo.

Ključne riječi: eutanazija, potpomognuto samoubojstvo, usporedna normativna regulacija, istraživanje

Abstract

Euthanasia and assisted suicide are undoubtedly phenomena that provoke a series of controversies, discussions, and divergent viewpoints in many scientific fields today. Given its controversial nature, there are numerous and diverse ethical, theological, political, medical, and particularly legal aspects of euthanasia. Discussions about its universal decriminalization and legal regulation are primarily based on fundamental human rights and the protection of these rights in various international and national legal documents. These range from the UN Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the European Convention for the Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, the practices of the European Court of Human Rights, and national constitutions and laws. In these documents, the right to life is presented as a counterbalance to the right to euthanasia and assisted suicide. Consequently, different legal solutions exist globally for the phenomenon of euthanasia and assisted suicide, from legislations that do not regulate them normatively or treat them as criminal acts to those that have decriminalized and de facto legalized them through legal solutions. Considering the numerous uncertainties related to this phenomenon and the fact that euthanasia entails human life and the protection of fundamental human rights and freedoms, it is unrealistic to expect a swift and universal legal regulation of this phenomenon. The paper initially explains the concepts of

euthanasia and assisted suicide, followed by a brief comparative overview of the normative regulation of euthanasia and assisted suicide in some European Union countries. The fundamental part of the paper focuses on the analysis of the normative regulation of this phenomenon in the Republic of Croatia and the attitudes of surveyed Croatian citizens on whether euthanasia and medically assisted suicide should be decriminalized and legalized in the Republic of Croatia.

Keywords: euthanasia, assisted suicide, comparative normative regulation, research

1. UVODNE NAPOMENE

Jedno od najkompleksnijih etičkih, teoloških, političkih, medicinskih i pravnih pitanja današnjice zasigurno je pitanje eutanazije, odnosno humanog i voljnog okončanja ljudskog života. Brojne zemlje Europske unije i šire žele što pravednije pristupiti rješavanju pitanja koja se tiču fenomena eutanazije i potpomognutog samoubojstva. Previranja i različita gledišta oko ovoga fenomena nastaju ponajviše zbog toga što se problematikom eutanazije bave etičari, teolozi, filozofi, liječnici, pravnici i mnogi drugi znanstvenici, a neizbježno i političari. Budući da je u srži eutanazije ljudski život, koji je nepovrediv i najveća vrijednost koju posjedujemo, neprijeporno je da oko fenomena eutanazije i potpomognutog samoubojstva nastaju brojne kontroverze i razvidno je da su slijedom toga odluke o tome vrlo složene i kompleksne. Svaki pojedinac ima različit stav, različita uvjerenja i to neovisno o stupnju obrazovanja, zanimanju kojim se bavi, religijskoj ili bilo kojoj drugoj pripadnosti ili osobnom obilježju. Različitost stavova može se vidjeti i među ljudima unutar iste struke tj. znanstvenog područja i polja, što dodatno usložava zauzimanje jedinstvenog stava i donošenje odluke o predmetnom pitanju.

Fenomen eutanazije već se dugi niz godina smatra se jednim od najkompleksnijih izazova za svjetske i europske pravnike te potiče niz rasprava i kontraverznih mišljenja u kaznenom pravu kako anglosaksonskih tako i kontinentalnih pravnih sustava. Pokušaj pravno utemeljenog, pravednog i održivog rješenja pitanja eutanazije, zasigurno je jedna od najslženijih zadaća svjetskih i europskih pravnika. Zagovaratelji eutanazije

afirmativno govore o ovom fenomenu pozivajući se na univerzalno načelo ljudskog prava tj. prava odlučivanja o vlastitom životu, a u sklopu toga i prava na dostojanstvenu smrt te stoga zagovaraju ozakonjenje eutanazije. Protivnici pak doživljavaju takve stavove kao negiranje temeljnog ljudskog prava na život, odričući bilo kakav pozitivan učinak koji bi ozakonjenje eutanazije moglo donijeti.

U sjenci takvih proturiječnosti i različitih pravničkih mišljenja o pravu na život s jedne strane i pravu na odlučivanje o dostojanstvenom okončanju vlastitog života s druge strane, odnosno u sjenci opravdanosti eutanazije i potpomognutog samoubojstva promatranog s pravnog aspekta, ne smije se zanemariti moralni aspekt ovog fenomena. Mnogi ljudi ne mogu donijeti odluku niti o dostojanstvenom okončanju vlastitog života, a kamoli kada treba odlučiti o životima članova obitelji koji više nisu u psihofizičkom stanju sami donositi te odluke. Takve situacije dovode pojedinca koji je skrbnik ili zakonski zastupnik u izrazito težak i delikatan položaj, jer je to izrazito teška odluka koja može ostaviti traumu za čitav preostali život. Na moralnu odlučivanje o dostojanstvenom okončanju života od velikog su značenja i konkretne okolnosti svakog pojedinog čovjeka tj. vrste njegove bolesti, intenzitet bolova i patnji kojima je izložen, perspektiva ozdravljenja odnosno poboljšanja zdravstvenog stanja, ...

Kompleksnost pronalazaženja unificiranog moralnog i humanog, a ujedno pravno utemeljenog, pravednog i održivog normativnog uređenja predmetne materije, objašnjava trenutnu različitost normativnog uređenja eutanazije u svijetu, počevši od njene inkriminiranosti kao ubojstva, preko inkriminiranosti u smislu svojevrsnog privilegiranog ubojstva uz ispunjenje određenih uvjeta pa sve do njene potpune dekriminalizacije.

2. POJAM I RASČLAMBA EUTANAZIJE I POTPOMOGNUTOG SAMOUBOJSTVA

Riječ eutanazija grčkog je podrijetla i u doslovnom prijevodu označava blagu smrt, ali u svakodnevici znači ubojstvo iz milosrđa, skraćivanje muka na zahtjev (Šeparović, 1985). Devetak (1977) u svom djelu Crkva u svijetu piše da je eutanazija po svom grčkom korijenu i prvotnom značenju označavala onu „lijepu smrt“ koja se svjesno i vedro prihvaća, jer je početak novog neusporedivo boljeg života, neizbježni korak definitivnog susreta

čovjeka s Bogom. Medicinska struka eutanaziju smatra humanim činom pomoći pacijentu kojem je potrebno ublažiti boli i tjeskobe, koji nema izgleda za oporavak i izlječenje, no isto tako medicina govori da je eutanazija namjerno skraćivanje života što ju pak stavlja u kontekst planiranog i svjesnog ubojstva. S religijskog gledišta eutanazija je ubojstvo, uskraćivanje prava na život. Religija nas uči da smo stvarani na Božju sliku, On je gospodar našeg života i naše smrti, stoga nitko nema posebno pravo odlučiti kako i kada će svoj put završiti dok nas Bog ne pozove s ovoga svijeta. Eutanazija i potpomognuto ubojstvo nikada neće naići na odobravanje kršćanskih krugova, niti u većini monoteističkih religija. Pravno tumačenje eutanaziju smatra prekidanjem života bez bolova koji prate samo umiranje te ju smatraju humanim činom pomoći umirućem čovjeku (Dijanić, 2023). Prema Hrvatskoj enciklopediji eutanazija je bezbolna smrt, namjerno skraćivanje ljudskoga života kako bi se neizlječivom bolesniku skratile patnje*. Kazнено pravo u svom riječniku govori kako je eutanazija djelovanje liječnika ili druge osobe, u cilju pružanja lake smrti pacijentu koji pati od neizlječive bolesti. Rukovodeći se temeljnim značajkama i svim naprijed navedenim definicijama, eutanaziju se može jedinstveno definirati kao čin svjesnog i voljnog okončanja života, s ciljem otklanjanja i okončanja tegoba i bolova koje je trpjela osoba čiji se život na taj način okončava. Medicinski potpomognuto samoubojstvo, pak, događa se kada liječnik svjesno pribavlja umirućem pacijentu smrtonosni lijek, na njegovo traženje, uslijed teškog zdravstvenog stanja, koji pacijent uzima sam (Aljinović, 2022).

Više je vrsta rasčlambi eutanazije, no bez obzira na to pojam eutanazije podrazumijeva medicinski zahvat koji se izvodi na zahtjev čovjeka koji pati, a u cilju skraćivanja njegovih patnji, svjesnim i planiranim okončanjem njegova života. Jedna od podjela eutanazije je na aktivnu i pasivnu. Aktivna eutanazija je izravni postupak u kojem liječnik daje aktivnu pomoć u umiranju, ili samo savjet. Pasivna eutanazija podrazumijeva pomoć oboljelom puštajući ga da umre. To podrazumijeva ne provođenje postupaka koji mogu produžiti život. Danas se ovaj oblik eutanazije najčešće primjenjuje propuštanjem aktivne terapije i sredstava koji produžuju život (Dijanić, 2023).

---

* Eutanazija, Hrvatska enciklopedija – dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18670>

Glede izražene volje čovjeka nad kojom se eutanazija provodi, razlikuju se dobrovoljna, nedobrovoljna i prinudna eutanazija. Dobrovoljna eutanazija je postupak pomaganja u umiranju na vlastiti zahtjev svjesnog bolesnika. Ovaj postupak je populariziran pojavom AIDS-a*, budući da je oboljelo uglavnom mlado stanovništvo, a tijek bolesti je bio dobro poznat. Postupak dobrovoljne eutanazije je u pojedinim europskim zemljama reguliran zakonom, što znači da nema kazne za supočinitelje. Nedobrovoljna eutanazija je ona koja se izvodi bez volje čovjeka nad kojim se provodi i u pravilu je nezakonita. Smatra se oduzimanjem života osobi koja nije sposobna izraziti svoje mišljenje o postupku ili ga nije u stanju imati uopće (Dijanić, 2023). Ako se eutanazija provodi uz primjenu neke vrste sile, prijekare ili bilo kojeg drugog načina koji je suprotan volji pojedinca, riječ je o eutanaziji protiv volje odnosno prinudnoj eutanaziji (Sladić, 2015). Takva vrsta eutanazije tretira se kao kazneno djelo ubojstva, a može se dogoditi da ima i obilježja kvalificiranog ubojstva.

S obzirom na namjeru, eutanazija se dijeli na izravnu, kojoj je cilj prouzročiti smrt osobe i neizravnu tj. posrednu, koja je posljedica mjera poduzetih s namjerom ublažavanja boli bolesnika. Posredna eutanazija je etički opravdana zato što se ne može uvijek predvidjeti hoće li krajnji ishod zahvata koji će se provoditi biti ublažavanja patnje i boli ili pak smrt. Primjer takvog postupka je davanje morfija ili sličnih jakih sedativa koji imaju za cilj ublažavanje boli kod umirućih bolesnika, a koji neminovno ubrzava proces umiranja i nastupanje smrti (Dijanić, 2023).

3. NORMATIVNO UREĐENJE EUTANAZIJE I POTPOMOĢNUTOG SAMOUBOJSTVA

U pravnim sustavima europskih zemalja eutanazija je regulirana ili u kaznenom zakonodavstvu (Njemačka, Hrvatska) ili u posebnim zakonima o eutanaziji (Nizozemska, Belgija, Luksemburg) ili u drugim propisima. Prva zemlja u Europskoj uniji koja je de facto legalizirala eutanaziju je bila Nizozemska u kojoj je 1. travnja 2002. godine na snagu stupio Zakon o prestanku života na zahtjev i potpomognutom samoubojstvu. Iste je godine Belgija donijela svoj nacionalni Zakon o eutanaziji, a 2009. godine je

---

* AIDS - kratica od engleskog naziva Acquired Immunodeficiency Syndrome što u prijevodu znači sindrom stečene imunodeficijencije

Luksemburg donio Zakon o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu. Od tada do danas, raste broj zemalja koje su normativno regulirale i dozvolile eutanaziju. Njemački Savezni ustavni sud u Karlsruheu ukinuo je početkom 2020. godine Paragraf 217 Kaznenog zakona iz 2015. godine, kojim je komercijalna promocija institucionalno organizirane eutanazije bila proglašena kriminalnim činom. U Španjolskoj je sredinom 2021. godine stupio na snagu zakon koji legalizira eutanaziju i potpomognuto samoubojstvo. Austrija je medicinski potpomognuto samoubojstvo dozvolila zakonom koji je izglasan u prosincu 2021. godine, nakon što se o njemu očitovao Ustavni sud, a legalna je od 1. siječnja 2022. godine. Parlament Portugala je nakon više pokušaja konačno 2023. godine izglasao zakon kojim se eutanazija ne smatra kaznenim djelom, čime je u toj zemlji oboljelima od neizlječive bolesti dopušteno da slobodno i svojevrijedno odluče okončati svoje tegobne i živote. Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo uz određena pravna ograničenja dopušteni su i izvan Europske unije. Eutanazija je uz određena ograničenja dopuštena u deset američkih saveznih država, također u Kanadi i Kolumbiji, a nakon Viktorije eutanaziju je legalizirala Zapadna Australija i Novi Zeland.

3.1 Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo u pravnom sustavu Nizozemske

Nizozemsko zakonodavstvo uređuje eutanaziju kroz Kazneni zakon i kroz Zakon o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu. Prema nizozemskom Kaznenom zakonu eutanazija i potpomognuto samoubojstvo su kažnjivi ali se od 2002. godine, temeljem Zakona o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu, od te kaznenene odgovornosti mogu izuzeti liječnici koji se u aktivnoj provedbi eutanazije ili potpomognutog samoubojstva pridržavaju uvjeta propisanih tim Zakonom. Na taj način nizozemski zakonodavac de facto legalizira eutanaziju ako ju provodi liječnik pod zakonom propisanim uvjetima i istu prijavi nadležnom regionalnom povjerenstvu, čime je legalizacija eutanazije u Nizozemskoj svedena na medicinski kontekst. Dakle, u Nizozemskoj je eutanazija i dalje kazneno djelo po Kaznenom zakonu, s tim da Zakon o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu kodificira iznimke od Kaznenim zakonom propisane kaznene odgovornosti.

3.2 Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo u pravnom sustavu Belgije

Belgija je zakonski dekriminalizirala eutanaziju neznatno poslije Nizozemske. Iako eutanazija u Belgiji nije bila minorna pojava niti prije njene dekriminalizacije, sudovi ju nisu procesuirali. Belgijski je Zakon o eutanaziji detaljniji i opsežniji od nizozemskog ali uz eutanaziju ne spominje pomaganje u samoubojstvu jer ono u belgijskom Kaznenom zakonu nije normirano kao kazneno djelo. Legalizacija eutanazije 2002. godine odnosila se na osobe koje trpe stalnu fizičku ili mentalnu patnju, koja je posljedica ozbiljnog ineizlječivog poremećaja uzrokovanog bolešću ili doživljenom nesrećom. Također, belgijska služba za javno zdravstvo navela je i da osoba mora bitipravno sposobna i svjesna u trenutku kada odluči okončati svoj život te njezin zahtjev mora biti isključivo dobrovoljan, dobro razmotren i kontinuiran. Ako je riječ o pacijentu za kojeg se ne predviđa skora smrt, liječnik se mora posavjetovati s još jednim liječnikom pa ako procijene da je zahtjev valjan, on će se odobriti mjesec dana prije čina eutanazije. Također, liječnici imaju prvo slobodno izvoditi eutanaziju ako su se stekli zahtijevani uvjeti, ali i odbiti ako to ne žele (Gracin, Herceg i Kovačić, 2022).

3.3 Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo u pravnom sustavu Luksemburga

Dana 16. ožujka 2009. godine stupili su na snagu Zakon o palijativnoj skrbi i Zakon o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu čime je Luksemburg postao treća europska zemlja koja je legalizirala eutanaziju i medicinski potpomognuto samoubojstvo. Uvjeti za ovaj postupak regulirani su na sličan način kako to predviđaju nizozemski i belgijski zakonodavci. Zakon normira oba oblika eutanazije (aktivnu i pasivnu) te predviđa četiri materijalna uvjeta koja su nužna za oslobađanje liječnička od kaznene odgovornosti za eutanaziju ili potpomognuto samoubojstvo, kao i sedam formalnih ili proceduralnih uvjeta koje liječnik mora poštovati prije nego što nastavi s eutanazijom ili potpomognutim samoubojstvom. U pogledu vrste patnje koju pacijent mora trpjeti, luksemburški je zakonodavac usvojio rješenje iz belgijskog zakona i dopušta ubojstvo iz milosrđa (i) u slučaju psihičke boli. Važna razlika u odnosu na prethodno opisana zakonodavna

rješenja leži u činjenici da liječnik za provođenje eutanazije mora prethodno tražiti odobrenje Nacionalnog odbora za kontrolu i ocjenjivanje (*National Control and Assessment Committee*), a ne samo naknadno ga obavijestiti o provedenoj radnji (Aljinović, 2022).

3.4 Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo u pravnom sustavu Njemačke

Njemački je Kazneni zakon sve do 2020. godine dopuštao potpomognuto samoubojstvo iz „altruističkih motiva“ ali je zabranjivao institucionalno organiziranu eutanaziju ponajviše zbog bojazni da će potpomognuto samoubojstvo biti komercijalizirano i pretvoreno u svojevrsni biznis. Nakon više podnesenih tužbi, njemački je Savezni ustavni sud 26. veljače 2020. godine presudio kako opisana pravna norma Kaznenog zakona, koja zabranjuje institucionalno organiziranu eutanaziju, nije u skladu s Ustavom jer je protivna ustavom zajamčenom pravu na slobodu i samoodređenje čovjeka. Sud je stao na stajalište kako opće pravo osobnosti obuhvaća i pravo na samoizabranu smrt, što uključuje slobodu oduzimanja života, kao i pravo da se pri tome traži i koristi dragovoljno ponuđena pomoć trećih osoba/institucija. Prema mišljenju Suda inkriminacija komercijalno potpomognutog samoubojstva *de facto* ograničava ustavom zajamčene slobode pojedinaca, budući da sužava mogućnosti njihova ostvarenja. Navedenom odlukom Saveznog ustavnog suda potpomognuto je samoubojstvo postalo dopušteno, čime je uz iznimku neizravne i pasivne eutanazije te potpomognutog samoubojstva, u Njemačkoj izravna aktivna eutanazija ostala strogo zabranjena (Aljinović, 2022).

3.5 Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo u pravnom sustavu Španjolske

Španjolski parlament je u proljeće 2021. godine donio Zakon o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu po kojem će eutanaziju moći zatražiti osobe koje pate od teške i neizlječive bolesti ili ozbiljnog, kroničnog stanja koje ograničava njihove sposobnosti. Zakon opisuje takvo stanje kao ograničenost koja izravno utječe na tjelesnu autonomiju i aktivnosti svakodnevnog života, poput toga da se pacijent ne može brinuti za sebe, kao

niti komunicirati ili obraćati se drugima, povezanu s neprekidnom i neizdrživom tjelesnom ili mentalnom boli uz sigurnost ili veliku vjerojatnost da će takva ograničenja biti prisutna bez mogućnosti izlječenja ili znatnijeg poboljšanja. To može značiti i potpunu ovisnost o održavanju na životu putem aparata. Zakon predviđa da će liječnici imati pravo na priziv savjeti po pitanju eutanazije, ali zdravstvene institucije, bilo javne, bilo privatne, neće imati na to pravo, odnosno morat će osigurati liječnika koji će biti voljan izvršiti eutanaziju*. Međutim, predmetnom Zakonu može se prigovoriti da ne pravi jasnu razliku između eutanazije i medicinski potpomognutog samoubojstva kako je to svojstveno ostalim europskim zakonodavstvima, budući da obje prakse, koje su po svome djelovanju različite, ali po učinku jednake, normira kao modalitete „pružanja pomoći pri umiranju“ (*prestación de ayuda para morir*), bez preciziranja karakteristika i osobitosti svake od njih (Aljinović, 2022).

3.6 Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo u pravnom sustavu Švicarske

Iako u Švicarskoj eutanazija formalno nije legalna tj. dopuštena, nema kaznenog djela ako osoba koja pomaže u samoubojstvu uspješno dokaže da je postupala iz altruističkih motiva. Iako to *de facto* rezultira legalizacijom, potpomognuto samoubojstvo nije legalno, samo je nekažnjivo ako se ne dokaže sebična pobuda. Potpomognuto samoubojstvo široko je prihvaćeno od strane švicarskog stanovništva koje je najprogresivnije po tom pitanju. Ubrzo nakon što su građani Züricha žestoko prigovorili ograničenjima potpomognutog samoubojstva, švicarska vlada odlučila se za nedonošenje nacionalnih propisa kojima bi detaljnije regulirala to pitanje, iako je Europski sud za ljudska prava već zamjerio Švicarskoj zbog nedostatka pravne jasnoće predmetne materije (Aljinović, 2022). Unatoč službenoj zabrani eutanazije, švicarska organizacija Dignitas razvila je proces eutanazije koji koristeći rupe u propisima omogućuje njeno provođenje. Bitno je napomenuti da se u Dignitasu ne provodi eutanazija kao takva nego medicinski potpomognuto samoubojstvo u kontroliranim uvjetima. Švicarski

---

* Španjolska legalizirala eutanaziju – Hrvatski fokus, tjednik za kulturu, znanost i društvena pitanja – dostupno na: <https://www.hrvatski-fokus.hr/2022/01/37045/>

zakon je takav da pacijent sam mora uzeti lijek, a kada bi se pomoglo pacijentu to bi značilo počinjenje kaznenog djela (Dijanić, 2023).

3.7 Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo u pravnim sustavima pojedinih izvanoeuropskih zemalja

Sjedinjene američke države eutanaziju još uvijek smatraju ilegalnom, no uz određena ograničenja i medicinsku pomoć pojedine savezne države dozvoljavaju eutanaziju. U SAD-u uobičajeno se rabi izraz potpomognuto umiranje, koje se dozvoljeno u Oregonu od 1994. godine, u Washingtonu od 2008. godine, Montani od 2009. godine, u Vermontu od 2013. godine, u Californiji od 2015. godine, u Coloradu od 2016. godine, na Hawajima od 2018. godine, u New Jerseyu i Mainu od 2019. godine te u New Mexicu od 2021. godine. Sve države pomoć u umiranju pružaju samo svojim građanima, osim Oregona koji je tu praksu prestao primjenjivati od 2022. godine.

Kanada je humano okončanje života legalizirala 2016. godine. Potpomognuto samoubojstvo bilo je dozvoljeno za sve uračunljive osobe koje se nalaze u teškom stanju, a boluju od teških i neizlječivih bolesti. Zakon je 2021. godine izmijenjen kako bi se uključila i druga stanja koja su pacijenti smatrali nepodnošljivima, ali su mentalna oboljenja bila isključena. Kanadski virtualni hospicij je 2022. godine objavio knjigu aktivnosti za djecu u kojoj objašnjava postupak potpomognutog samoubojstva, a s ciljem senzibilizacije djece o temi eutanazije. U priručniku koji se može pronaći online na stranicama MAiD-a jasno je opisan postupak eutanazije, kako se postaviti u situaciji kada netko želi medicinsko potpomognuto samoubojstvo, tko uopće može željeti postupak... (Dijanić, 2023).

Kolumbija je prva država Latinske Amerike koja je još 1997. godine dozvolila eutanaziju, no tek 2015. godine ona se počela provoditi nakon što je kolumbijski Kongres izdao smjernice za provođenje postupka eutanazije uz stroge zaštitne mjere. Razlog zbog kojeg u Kolumbiji niti jedan liječnik nije želio provoditi postupak je postojanje posebnog zakona koji predviđa zatvorsku kaznu za počinjenje ubojstva iz milosrđa u trajanju od šest mjeseci do tri godine. Sukladno ovim propisima eutanazija je dozvoljena za punoljetne terminalno bolesne osobe. Ukoliko se eutanazija želi provesti na pacijentima koji nisu pri svijesti, obitelj mora pismenim putem ili preko

video materijala dokazati volju pacijenta o provođenju postupka prekida života. Kolumbija je u ožujku 2018. godine postala treća zemlja na svijetu koja je pod strogo propisanim uvjetima i proceduri dozvolila eutanaziju maloljetnih osoba teškog zdravstvenog stanja koje ograničava ili ugrožava njihov život. Već 2021. godine dozvolili su postupak i za pacijente koji nisu u terminalnoj fazi bolesti ali boluju od neizlječive bolesti uslijed koje će se njihovo stanje zasigurno pogoršavati (Dijanić, 2023).

Na temelju rezultata referenduma 2021. godine i Novi Zeland je donio zakon koji terminalno bolesnim osobama omogućuje da zatraže potpomognuto umiranje. Eutanaziju može zatražiti svaka terminalno bolesna osoba kojoj je ostalo manje od šest mjeseci života. Liječnici se moraju pobrinuti da je pacijent dobro informiran te da su zadovoljeni svi drugi zakonom propisani uvjeti.

3.8 Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo u pravnom sustavu Hrvatske

Eutanazija je neprijeporno povezana s temeljnim ljudskim pravima kako u svijetu tako i u Republici Hrvatskoj pa je stoga u kratkom osvrtu na normativno uređenje eutanazije i potpomognutog samoubojstva u Republici Hrvatskoj, nužno krenuti od treće glave Ustava Republike Hrvatske, koja se odnosi na zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Člankom 17. stavkom 4. Ustava propisano je da se ni u slučaju neposredne opasnosti za opstanak države, ne može ograničiti primjena odredbi ovoga Ustava o pravu na život, zabrani mučenja, surovog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, o pravnoj određenosti kažnjivih djela i kazni te o slobodi misli, savjesti i vjeroispovijedi (Gracin i sur, 2022). Člankom 21. Ustava propisano da svako ljudsko biće ima pravo na život, te da nema smrtne kazne. U kontekstu ovoga rada i osvrta na normativno uređenje eutanazije i potpomognutog samoubojstva u Republici Hrvatskoj, Kazneni zakon* propisuje dva kaznena djela koja bi se mogla povezati s eutanazijom i/ili potpomognutim samoubojstvom. Prvo od spomenuta dva kaznena djela je kazneno djelo usmrćenja, koje je propisano člankom 112. stavkom 3. Kaznenog zakona.

---

* Kazneni zakon – pročišćeni tekst (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23) – dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

Zakon izrijekom navodi da će se onaj tko usmrti drugog na njegov izričit i ozbiljan zahtjev iz suosjećanja zbog njegovog teškog zdravstvenog stanja, kazniti kaznom zatvora do tri godine. Da bi zahtjev bio izričit, mora biti iznesen ozbiljno i nedvosmisleno te vrijedi samo ako ga je postavila osoba koju počinitelj usmrćuje jer on može biti izričito izrečen i od treće osobe, međutim, onda tu više nije riječ o kaznenom djelu usmrćenja na zahtjev. Forma postavljanja zahtjeva nije propisana. On može biti, ako ispunjava uvjet izričitosti, u pisanom i u usmenom obliku. Također, zahtjev mora biti, kako je i navedeno, ozbiljan, a takav je ako je osoba u potpunosti svjesna, odnosno ubrojiva u mjeri da može potpuno vladati svojom voljom i upravljati vlastitim postupcima (Gracin i sur, 2022). U skladu sa sudskom praksom Vrhovnog suda Republike Hrvatske navedeno je da se ozbiljan i izričit zahtjev mora postaviti neposredno prije izvršenja samog djela, što znači da osoba ne može odlučiti za budućnost, odnosno za ono što će se moguće tek dogoditi. Također, karakteristike zahtjeva određuju činjenicu da se kazneno djelo usmrćenja na zahtjev može počinuti jedino izravnom namjerom, što znači da se ne može počinuti iz nehaja, ni svjesnog, ni nesvjesnog. Ako zahtjev osobe prema kojoj je usmjereno kazneno djelo, nije obuhvaćen izravnom namjerom osobe koja će ga počinuti, kazneno djelo tretirat će se kao ubojstvo (Sladić, 2015).

Drugo kazneno djelo u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske je kazneno djelo sudjelovanja u samoubojstvu, koje je propisano člankom 114. stavkom 1. Kaznenog zakona. Prema ovoj pravnoj normi će se onaj tko navede drugoga na samoubojstvo ili mu iz niskih pobuda pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno ili pokušano, kazniti kaznom zatvora također do tri godine. Opravdano je pitanje može li se i treba li se ovo kazneno djelo povezivati s eutanazijom, s obzirom da se sudjelovanjem u samoubojstvu *de facto* samo navodi osobu na samoubojstvo ili joj se pomaže u tome, dok sam čin usmrćenja obavlja samoubojica sam, a ne onaj koji ga na to navodi ili mu pomaže. S obzirom da eutanaziju izvršavaju druge osobe u odnosu na eutaniziranu osobu, ona se stoga ne bi trebala povezati s kaznenim djelom sudjelovanja u samoubojstvu iz članka 114. stavka 1. Kaznenog zakona, ali se može povezati s kaznenim djelom usmrćenja na zahtjev iz članka 112. stavka 3. toga zakona.

Razvidno je da u Republici Hrvatskoj aktivna eutanazija nije dopuštena, ali bi se, sagledavajući pravne norme Zakona o zaštiti prava

pacijenata*, koje pacijentu daju pravo prihvatiti ili odbiti pojedini dijagnostički odnosno terapijski postupak, osim u slučaju neodgodive medicinske intervencije čije bi nepoduzimanje ugrozilo život i zdravlje pacijenta ili izazvalo trajna oštećenja njegova zdravlja, moglo zaključiti da je temeljem toga u Hrvatskoj na opisani način dopuštena pasivna eutanazija. Iako je Kodeksom medicinske etike i deontologije* propisana obaveza liječnika na poštovanje ljudskog života od njegova početka do smrti, na promicanje zdravlja, na sprječavanje i liječenje bolesti te na poštovanje ljudskog tijela i osobnosti i nakon smrti, u prilog pasivnoj eutanaziji ide i članak 4. Kodeksa, koji nastavljanje intenzivnog liječenja pacijenta u ireverzibilnom terminalnom stanju, naziva medicinski neutemeljenim činom koji isključuje pravo pacijenta na dostojanstvenu smrt. U članku 4. Kodeksa ističe se i činjenica da je namjerno skraćivanje života pojedinca suprotno medicinskoj etici, međutim ističe se i to da se želja pacijenta koji je dobro informiran i pri punoj svijesti pri odlučivanju, a boluje od neke neizlječive bolesti, želi li nastaviti umjetno produljivanje života, mora poštovati (Gracin i sur, 2022). U tom smislu valja tumačiti i članak 181. Kaznenoga zakona koji regulira kazneno djelo nesavjesnog liječenja. U ovoj pravnoj normi zapriječena je kazna zatvora do tri godine za doktora medicine, doktora dentalne medicine ili drugog zdravstvenog radnika koji u liječenju pacijenta primjeni očito nepodobna sredstva ili načine liječenja ili ne postupi po pravilima zdravstvene struke. Upravo spomenuta pravila zdravstvene struke, propisana su Kodeksom medicinske etike i deontologije i obvezuje sve liječnike i druge zdravstvene djelatnike, a jedno od tih pravila odnosi se i na pravo neizlječivo bolesnog, dobro informiranog i potpuno svjesnog pacijenta da odbije daljnje liječenje odnosno nastavak umjetnog produljivanja života. Kako je liječnik Kodeksom medicinske etike i deontologije obvezan poštovati takvu volju, pravo i odluku pacijenta, a unatoč tome nastavio je njegovo liječenje, to bi moglo značiti da liječnik postupa suprotno obvezama koje mu propisuje Kodeks medicinske etike i deontologije te da postupa suprotno i pravilima njegove struke koja su propisana člankom 181.

---

* Zakon o zaštiti prava pacijenata – pročišćeni tekst (NN 169/04, 37/08) – dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/255/Zakon-o-za%C5%A1titi-prava-pacijenata>

* Kodeks medicinske etike i deontologije – pročišćeni tekst (NN 55/08, 139/15) – dostupno na: <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=32525>

Kaznenog zakona o nesavjesnom liječenju. Temeljem navedenoga moglo bi se zaključiti da je pasivna eutanazija u Republici Hrvatskoj dozvoljena.

4. MIŠLJENJE HRVATSKIH GRAĐANA O EUTANAZIJI – empirijsko istraživanje metodom anonimne ankete

U svrhu istraživanja mišljenja hrvatskih građana o fenomenu eutanazije, provedena je anonimna anketa u kojoj je sudjelovalo 185 građana, različite životne dobi, spola i stručne spreme. Dobna struktura ispitanika ukazuje da je među njima bila jedna osoba mlađa od 20 godina, 15,7% ispitanika je u dobi od 21-30 godina, a najveći postotak 39,5% ispitanika je u dobi od 31-40 godina, dok je 25,4% ispitanika u dobi od 41-50 godina, a iznad 50 godina je 18,9% ispitanika populacije (Dijanić, 2023). Promatrano po spolnoj strukturi 69,2% činile su osobe ženskog spola, a 30,8% muškog. Među ispitanicima je bilo 58,9% osoba koje su se izjasnile da imaju više i visoko obrazovanje, 39,5% srednjoškolsko obrazovanje, a svega 1,6% je ispitanika niže obrazovano.

Na pitanje boluju li ispitanici osobno ili članovi njihovih obitelji od neke neizlječive bolesti, potvrdno je odgovorilo 15,1% ispitanih, niječno njih 80,5%, a 4,3% na ovo pitanje nije željelo dati odgovor. Kada bi se našli u terminalnoj fazi bolesti ispitanici se izjašnjavaju da bi njih čak 15,7% tražilo potpomognuto samoubojstvo, 35,7% bi tražilo eutanaziju, 12,4% ne bi zatražilo niti jedan postupak, a najveći postotak populacije, njih 36,2% ne zna što bi učinilo u toj situaciji. Na pitanje da li bi mogli donijeti odluku o kraju života za člana obitelji koji je u terminalnoj fazi bolesti i lišen je mogućnosti rasuđivanja, većina ispitanika tj. njih 44,9% izjašnjava se da bi mogli zatražiti pomoć isključivo kada bi znali da je pacijent za života izrazio želju za dostojanstvenu smrt, 9,7% ne bi pristalo na reanimaciju i napredno održavanje života, no isto tako ne bi tražili ni pomoć u umiranju, 34,1% ispitanika smatra da ne može donositi odluke o kraju života za druge ljude, dok se čak 11,4% ispitanika izjasnilo da bi zatražili eutanaziju (Dijanić, 2023).

Na pitanje koji postupak bi po mišljenju ispitanika trebao biti legalan - potpomognuto samoubojstvo ili eutanazija, ponuđeni su bili odgovori: oba postupka, niti jedan, potpomognuto samoubojstvo, eutanazija i ne želim odgovoriti. Od svih ispitanika 41,6% smatra da bi oba postupka trebala biti

dozvoljena, 13,5% se izjasnilo za potpomognuto samoubojstvo, 22,2% za eutanaziju, a 14,6% smatra da niti jedan postupak ne bi trebao postati legalan, dok 8,1% ispitanika nije željelo odgovoriti na ovo pitanje. Posljednje pitanje bilo je namijenjeno samo onim ispitanicima koji smatraju da niti jedan postupak ne treba biti legalan, no odgovorilo je više ljudi u odnosu na negativne i suzdržane u prethodnom pitanju. Od 55 ispitanika koji su odgovorili na pitanje zašto su protiv provođenja postupka njih 40% kao razlog navodi moralne razloge, 16,4% iz teoloških razloga ne želi da eutanazija bude legalna, 12,7% nema dovoljno informacija o postupcima, dok 30,9% ispitanika ne želi odgovoriti zašto smatra da postupci ne bi trebali biti legalni (Dijanić, 2023).

Sumirajući rezultate ankete razvidno je da svi ispitanici građani razumiju pojam eutanazije i potpomognuto samoubojstvo te da postupak jednog i/ili drugog odobrava njih čak 63,8%, ne odobrava 15,7%, a 20,5% ispitanika je suzdržano.

5. ZAKLJUČAK

Temeljno ljudsko pravo je pravo na život pa je kao takovo šticeo ustavima i zakonima gotovo svih suvremenih demokratskih država. Međutim u današnje vrijeme kad medicina svojim dostignućima, metodama liječenja te modernim lijekovima i uređajima omogućuje dugotrajno produženje života neizlječivo bolesnih osoba, održavajući ih često i u vegetativnom životu, opravdano se postavlja pitanje negira li zaštita prava na život drugo čovjekovo pravo - pravo na dostojanstvenu smrt!? Eutanazija bi u suštini trebala biti dostojanstvena smrt i to u situacijama kada čovjekov život više nije ono što bi život trebao biti tj. kada je on puko preživljavanje, trpljenje velikih bolova i muka odnoso vegetiranje. Tehnologija napreduje, mogućnosti liječenja također napreduju. Medicina je jedna od najbrže rastućih znanosti, napredak je gotovo svakodnevan i s te točke gledišta nepojmljivo je da se popularizira kultura smrti kao logičnog i racionalnog izbora, ispred liječenja i eventualnog produžetka preostalog života. Apsolutno je neosporno da svako ljudsko biće ima pravo na samoodređenje i gospodarenje vlastitim životom. Čovjek sam određuje kako će živjeti, čime će se baviti, gdje će živjeti, no opravdanost njegove samostalne odluke o

okončanju vlastitog života, i dalje je upitna za mnoge znanstvenike, posebice ako se okonačnje tog života kani obaviti uz pomoć druge osobe.

Neprijeporna je činjenica da eutanazija i potpomognuto samoubojstvo, kao vrlo kompleksni fenomeni, izazivaju brojna kontroverzna mišljenja te da imaju mnoštvo pobornika ali i protivnika. Razlog tome leži u činjenici da ovi fenomeni ujedinjuju teološke, moralne, medicinske i pravne sadržaje. Stavovi oko eutanazije i potpomognutog samoubojstva uvijek su bili i vjerojatno će i dalje ostati opterećeni različitim shvaćanjima i argumentacijom. Ne mali je broj zagovornika eutanazije i potpomognutog samoubojstva koji, pozivajući se na neizlječivu bolest čovjeka, bolove koje tijekom svoje bolesti trpi, a nastavno tome i na njegovo pravo na dosotojanstvenu smrt, govore u prilog dekriminalizaciji i/ili legalizaciji eutanazije. Nasuprot njima, znatan je broj i onih koji, pozivajući se na današnji svekoliki napredak medicine i njenu mogućnost da suvremenim medicinskim metodama, uređajima i lijekovima umanje bolove pacijenata, govore u prilog najblaže rečeno dvojbenosti eutanazije kao činu milosrđa prema terminalno oboljeloj osobi, odnosno govore u prilog zabrani dekriminalizacije i/ili legalizacije eutanazije. Stoga stav oko eutanazije i potpomognutog samoubojstva nije lagano uobličiti niti uniformirati, a kamoli normativno regulirati. U radu prikazani pregled normativnog uređenja eutanazije i potpomognutog samoubojstva u pravnim sustavima pojedinih europskih pa i izvaneuropskih zemalja, potkrijepljuju tvrdnju da je teško uniformno normativno urediti eutanaziju i potpomognuto samoubojstvo. Slijedom navedenog razvidno je da u svijetu postoje različita pravna rješenja fenomena eutanazije i potpomognutog samoubojstva, počevši od onih legislativa koje ih uopće normativno ne uređuju ili ih tretiraju kao kaznena djela pa do onih koje su ih svojim pravnim rješenjima dekiminalizirale i de facto legalizirale.

U hrvatskom društvu koje je većinom religiozno i podložno velikom utjecaju crkve, još uvijek postoje značajna razmimoilaženja oko pitanja pravednosti i opravdanosti dekriminalizacije i/ili legalizacije eutanazije i potpomognutog samoubojstva, pa stoga hrvatski političari još nemaju snage niti volje potaknuti širu raspravu oko ovoga fenomena. U tom i takvom okruženju, teško je donijeti unificirano stajalište o tome treba li eutanaziju i potpomognuto samoubojstvo dozvoliti ili zabraniti, te kada i u kojim slučajevima bi ti postupci bili realno opravdani. Zasigurno će osobe, koje su

u svojoj obitelji ili među bliskim prijateljima imali dragu osobu koja je umirala u mukama, biti naklonjeniji eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu od onih osoba kije se u takvim situacijama nikada nisu našle. Ipak, humanost samog čina eutanazije i potpomognutog samoubojstva te pravo i opravdanost terminalno bolesnih ljudi na dostojanstvenu smrt, pozivaju na potrebu ustrajnog poticanja širokih rasprava u hrvatskom društvu, s ciljem prihvatljivijeg normativnog uređenja eutanazije i potpomognutog samoubojstva u pravnom sustavu Hrvatske u odnosu na današnje. Ako se zaključak može izvoditi iz u ovom radu opisanog istraživanja, onda je razvidno da hrvatska javnost većinom zagovara pravo na dostojanstvenu smrt tj. zagovara eutanaziju i potpomognuto samoubojstvo u situacijama u kojima je to neprijeporno normativno uređen te opravdan i svjesno željen čin. I ta činjenica govori u prilog potrebe za širokom i sveobuhvatnom raspravom u hrvatskom društvu kako bi se za eutanaziju i potpomognuto samoubojstvo pronašlo prihvatljivije normativno uređenje.

LITERATURA

1. Aljinović, Lj., 2022. Pravna regulacija eutanazije i medicinski potpomognutog samoubojstva u pojedinim europskim zemljama. Split: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 59, 4/2022, str. 823-851.
2. Devetak, V., 1977. Eutanazija. Split: Crkva u svijetu, Vol. 12, No. 2, str. 120-130.
3. Dijanić, M., 2023. Eutanazija u kontekstu zaštite ljudskih prava – diplomski rad. Zaprešić: Veleučilište Baltazar Zaprešić. Dostupno na: <<https://dabar.srce.hr/islandora/object/bak%3A2328>> (08.09.2023.)
4. Gracin, D., Herceg, J., Kovačić, Ž., 2022. Izazovi u razmatranjima o eutanaziji kao kaznenom djelu i činu milosrđa. Zagreb: Strategos: Znanstveni časopis Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman", 6 (2022), 2; str. 113-144.
5. Hrvatski fokus, 2022. Španjolska legalizirala eutanaziju. Zagreb: Hrvatski fokus, tjednik za kulturu, znanost i društvena pitanja. Dostupno na: <<https://www.hrvatski-fokus.hr/2022/01/37045/>> (10.8.2023.)
6. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2021. Eutanazija. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18670>> (10.06.2023.).
7. Kazneni zakon – pročišćeni tekst (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23). Dostupno na: <<https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>> (10.06.2023.).
8. Kodeks medicinske etike i deontologije – pročišćeni tekst (NN 55/08, 139/15). Dostupno na: <<https://www.zakon.hr/cms.htm?id=32525>> (10.06.2023.).
9. Sladić, H., 2015. Kaznenopravno uređenje usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida. Zagreb: Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske. VI (1), str. 63–100.
10. Šeparović, Z., 1985. Granice rizika: Etičkopravni pristup medicini. Zagreb: Informator.
11. Zakon o zaštiti prava pacijenata – pročišćeni tekst (NN 169/04, 37/08). Dostupno na: <<https://www.zakon.hr/z/255/Zakon-o-za%CA1titi-prava-pacijenata>> (10.06.2023.).